

<https://doi.org/10.5559/di.27.2.02>

PRIHVAĆANJE MITOVA O SILOVANJU MEĐU ADOLESCENTIMA: LONGITUDINALNA MEDIJACIJSKA STUDIJA

Ksenija KLASNIĆ, Aleksandar ŠTULHOFER
Filozofski fakultet, Zagreb

UDK: 316.644-053.6(497.521.2):343.541
316.774:343.541
316.61-053.6(497.521.2)

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 6. 8. 2017.

Napomena: Rad se temelji na istraživanju koje financijski podupire Hrvatska zaklada za znanost (projekt br. 9221).

Cilj je ove studije ispitati hipotezu o medijaciji neoseksističkih stavova adolescenata u odnosu uporabe seksualiziranih medija (uključujući pornografiju) i prihvaćanja mitova o silovanju. Analizirani podaci prikupljeni su u tri vala longitudinalnog istraživanja na uzorku učenika zagrebačkih srednjih škola (136 mladića i 326 djevojaka). Testirana hipoteza o medijaciji nije potvrđena, no ustanovljene su neke spolno-specifične longitudinalne povezanosti konzumacije medija i pornografije s neoseksističkim stavovima i prihvaćanjem mitova o silovanju. Utvrđeno je da je viši stupanj neoseksizma karakterističan za djevojke (no ne i mladiće), koje više prihvaćaju mitove o silovanju. Nadalje, uporaba pornografije i ostalih seksualiziranih medija većinom se nije pokazala prediktivnom za prihvaćanje mitova o silovanju, a ni za negativna uvjerenja o statusu žena u modernim društvima (neoseksizam). Iznimka su gledanje filmova i serija na televiziji i internetu, što je među mladićima bilo pozitivno povezano s većim stupnjem neoseksizma, te uporaba pornografije, koja je kod djevojaka bila negativno povezana s prihvaćanjem mitova o silovanju žena. Nalazi ove studije upućuju na važnost daljnjega proučavanja uporabe seksualiziranih medija među mladima i identificiranja čimbenika povezanih s prihvaćanjem mitova o silovanju, no uzimajući u obzir moguće moderatorske prinose obiteljske i vršnjačke socijalizacije adolescenata.

Ključne riječi: adolescenti, popularni elektronski mediji, pornografija, mitovi o silovanju, neoseksizam

Ksenija Klasnić, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu,
Odsjek za sociologiju, Ivana Lučića 3, 10 000 Zagreb, Hrvatska.
E-mail: kklasnic@ffzg.hr

UVOD

Silovanje žena od muškaraca jedan je od krajnjih oblika iska-za moći jednoga spola nad drugim. Radikalne feministice sma-traju da je silovanje samo jedan od pokazatelja društvene pod-ređenosti žena muškarcima, a ono što biološke (spolne) razlike pretvara u vrijednosne jest patrijarhalni društveni sustav. U tom teorijskom diskursu, muško nasilje nad ženama smatra se dijelom sustava kontrole žena (Brownmiller, 1993; Walby, 1990).

Kultura silovanja je termin koji potječe iz drugoga vala američkog feminizma (1970-ih godina) i može se definirati kao prevladavajuće društveno prihvaćanje ustrajnoga nasilja nad ženama (Rasmusson, 2004, str. 39), tj. opisuje one kulture u kojima je silovanje i ostalo seksualno nasilje nad ženama i djecom prožimajuće i normalno ponašanje (Field, 2004, str. 174). Kultura silovanja osnažuje se promoviranjem mitova o silova-nju, odnosno krivih ili zakrivljenih informacija o samom činu, žrtvama i počiniteljima silovanja (Field, 2004, str. 175).

Elementi kulture silovanja karakteristični su za patrijarhalna društvena uređenja s naglašenim seksističkim uvjerenji-ma. Seksizam je "društveni i kulturni fenomen diskriminiranja ili segregiranja neke rodne grupe na temelju pripadnosti spo-lu i/ili rodu" (Galić, 2012, str. 156). Kao sustav mišljenja o pod-ređenosti žena muškarcima, seksizam možemo smatrati jed-nim od najupečatljivijih pokazatelja rodnih nejednakosti koji nosi potencijal učinkovita prijenosa i perpetuiranja rodnih ne-jednakosti i na kognitivnoj razini i na razini ponašanja.

Mitovi o silovanju

Još je 1980. godine Burt definirala mitove o silovanju kao "pred-rasudna, stereotipna ili lažna uvjerenja o činu, žrtvama i poči-niteljima silovanja koja sudjeluju u stvaranju neprijateljske klime prema žrtvama silovanja" (Burt, 1980, str. 217). Deming i suradnice mitove o silovanju definiraju kao "kulturno uvje-tovane i društveno naučene ideologije koje opravdavaju nasilje nad ženama i zagovaraju žensku odgovornost za njihovu sek-sualnu viktimizaciju" (Deming, Covan, Swan i Billings, 2013, str. 467). Utvrđeno je postojanje sedam stabilnih i interpretabil-nih komponenata prihvaćanja mitova o silovanju: 1) sama je to tražila, 2) to zapravo nije bilo silovanje, 3) on to nije želio na-praviti, 4) željela je to, 5) lagala je, 6) silovanje je trivijalan do-gađaj i 7) silovanje je devijantan događaj (Payne, Lonsway i Fitzgerald, 1999). Prihvaćanje mitova o silovanju, osim šire dru-štvene funkcije minimaliziranja ozbiljnosti i rasprostranjeno-sti fenomena silovanja žena, kao i smanjenja socijalne po-drške žrtvama seksualnoga nasilja, ima i drugu, individualnu (protektivnu), funkciju (Peters, 2008). Ovisno o objektu pojed-i-noga mita, možemo raspoznati razne tipove mitova o silo-

vanju, a literatura o defenzivnoj atribuciji pokazuje da postoje spolne razlike u prihvaćanju pojedinih tipova mitova. Ukratko, mitovima koji opravdavaju silovatelja skloniji su muškarci, za što se kao mogući razlog navodi izbjegavanje kolektivne krivnje, dok su mitovima koji okrivljuju žrtvu sklonije žene, što se tumači potencijalnom obranom žena od ideje da se to može dogoditi i njima (Peters, 2008).

Mediji, pornografija i silovanje

Pretpostavljene veze između medija i silovanja kompleksne su – medijska pozornost jamačno povećava javnu svijest o bilo kojem društvenom problemu, istraživanja pokazuju da efekti medijskog izvještavanja mogu biti i pozitivni i negativni (Gorman, 2004). Primjerice, američki filmovi uključuju scene silovanja i ostalih oblika seksualnoga nasilja od samih početaka filmske povijesti. Većina tih filmova temelji se na brutalnim scenama nasilja, s fokusom gotovo uvijek na počinitelju, no potkraj 80-ih godina 20. stoljeća, jačanjem feminističkoga pokreta, pojavljuju se filmovi koji se usredotočuju na žrtve koje su preživjele silovanje (Laberge i Smith, 2004).

U feminističkim raspravama o povezanosti medija i silovanja pornografija zauzima posebno mjesto. Feminističke teoretičarke u svojim su se stavovima podijelile na one radikalne, antipornografski orijentirane (npr. Catharine MacKinnon i Andrea Dworkin), koje ističu da pornografski sadržaji objektiviraju i ponižavaju žene te sudjeluju u normalizaciji nasilja nad ženama, i na one druge, koje pornografiju vide kao medij feminizma koji ima potencijal za edukaciju, žensko oslobađanje i emancipaciju (Adams, 2004).

Masovni mediji, pornografija i seksizam

Wood smatra da se rasprava o medijima i rodu može sažeti u tri teze: 1) žene su u medijima podreprezentirane, što lažno implicira da su muškarci kulturni standard, a žene nevažne ili nevidljive; 2) muškarci i žene prikazani su na stereotipne načine, što odražava društveno prihvatljive stavove o rodu; 3) medijski prikazi muško-ženskih odnosa naglašavaju tradicionalne uloge i normaliziraju nasilje nad ženama (Wood, 1994). Masovni mediji uvelike su seksualizirani, pri čemu je žensko tijelo mnogostruko izloženije od muškoga (Collins, 2011; Signorielli, McLeod i Healy, 1994). Teorija (seksualne) objektivizacije (Fredrickson i Roberts, 1997) objašnjava kako djevojke i žene internaliziraju medijske reprezentacije ženskoga tijela u kulturnom okruženju koje ih socijalizira da same sebe shvaćaju kao objekt za gledanje i evaluaciju. Berberick (2010) tvrdi da je medijska objektivizacija žena i dalje neizbježna i utječe na društvo kao cjelinu. Današnji adolescenti svakodnevno su

izloženi raznim seksualiziranim (i seksističkim) sadržajima u *online* okruženju, na društvenim mrežama, u filmovima i serijama, glazbenim videospotovima, reklamama i tako dalje. Koncept seksualiziranoga medijskog okruženja temelji se na tri pretpostavke: 1) količina seksualnih sadržaja u medijima je bez presedana; 2) seksualni sadržaji su prožimajući i nisu ograničeni samo na jedan medij; 3) mediji nude lak pristup sve eksplicitnijim seksualnim sadržajima, što se posebno odnosi na internet (Peter i Valkenburg, 2007, str. 382). Istraživanje Petera i Valkenburga (2007) na adolescentima pokazalo je da je izloženost seksualno eksplicitnim sadržajima u *online* filmovima jedina mjera izloženosti koja ostaje statistički značajno povezanom sa shvaćanjem žena kao seksualnih objekata kad se ostale mjere izloženosti medijima kontroliraju. Taj ih je nalaz naveo na zaključak da internet danas možda ima ključnu ulogu u seksualnoj socijalizaciji adolescenata.

Analizom sadržaja pornografskih web-stranica potvrđena je hipoteza o reprezentiranju muške dominacije u seksualnosti, no s određenim različitostima s obzirom na to komu su ti sadržaji namijenjeni (Shim, Kwon i Cheng, 2016). Utvrđeno je kako je za pornografiju namijenjenu muškarcima vjerojatnije da će sadržavati elemente seksualne nejednakosti, dok je za pornografiju namijenjenu ženama vjerojatnije da će sadržavati elemente seksualne objektivacije.

Metaanaliza devet neeksperimentalnih studija (Hald, Malamuth i Yuen, 2010) pokazala je da kod muškaraca postoji pozitivna povezanost između konzumacije pornografije i stavova koji podupiru nasilje nad ženama. Istraživanja pokazuju i postojanje negativne povezanosti između konzumacije pornografije i rodno-egalitarnih stavova (Brown i L'Engle, 2009). Utjecaj izloženosti pornografskim sadržajima na stavove i ponašanje može se objasniti tzv. modelom kognitivnoga procesuiranja informacija, koji se temelji na kombinaciji teorije društvenog učenja i teorije skripti (Brown i L'Engle, 2009). Drugi razvijeni teorijski model jest tzv. model konfluencije seksualne agresije (Malamuth, Addison i Koss, 2000), prema kojemu konzumacija pornografije u interakciji s drugim predisponirajućim faktorima (konkretno, seksualnim promiskuitetom i neprijateljskim maskulinitetom) proizvodi seksualnu agresiju prema ženama (Baer, Kohut i Fisher, 2015).

Seksizam, neoseksizam i prihvatanje mitova o silovanju

Burt je (1980) testirala hipoteze o povezanosti prihvatanja mitova o silovanju s raznim stavovskim strukturama (poput stereotipa o rodnim ulogama, nepovjerenja u suprotni spol i prihvatanja interpersonalnoga nasilja) derivirane iz feminističkih teorija i socijalne psihologije. Pritom je, osim izravnih veza, konceptualizirala i empirijski potvrdila medijacijski utjecaj demo-

grafskih karakteristika i osobina ličnosti na prihvaćanje mitova o silovanju kroz medijaciju stavovskih sklopova. Jedan od četiri mjerena stavovska sklopa odnosio se na stavove o ženama, tj. na njihove stereotipne rodne uloge (Burt, 1980, str. 218). To su zapravo indikatori onoga što danas možemo nazvati tradicionalnim ili staromodnim seksizmom, odnosno diskriminacije na temelju spola koju tradicionalno karakterizira promoviranje strogih rodni uloga prema kojima su žene submisivne, a muškarci dominantni, vjerovanje u nekompetentnost žena i različito tretiranje muškaraca i žena (Swim, Aikin, Hall i Hunter, 1995, str. 201). Jedan od nalaza u istraživanju M. R. Burt (1980) bio je i da je veza stereotipnih rodni uloga i prihvaćanja mitova o silovanju jača kod starijih osoba. Kasnije su mnoge studije ekstenzivno istraživale odnos između seksizma i prihvaćanja mitova o silovanju te su pokazale da su negativni stereotipni stavovi prema ženama povezani s višim prihvaćanjem mitova o silovanju (Iconis, 2008). U istraživanju prihvaćanja mitova o nasilju nad ženama u Hrvatskoj na uzorku studenata i studentica, Klasnić je (2012) utvrdila da su najjače povezanosti između različitih empirijski utvrđenih latentnih dimenzija seksizma i prihvaćanja mitova o nasilja one između androcentrizma i antropološkoga patrijarhalizma s mitovima koji minoriziraju društveno značenje problema nasilja nad ženama (podjednako i kod studenata i kod studentica), dok je nešto slabija njihova veza (osobito slaba među studenticama) s mitovima koji prebacuju odgovornost za nasilje na žrtvu. Kod studenata muškoga spola utvrđena je i povezanost seksizma (odnosno njegove dimenzije antropološkoga patrijarhalizma) i prihvaćanja mitova koji predstavljaju pogrešne generalizacije o nasilnicima, a kod studentica s mitovima koji kao prihvatljiva društvena objašnjenja za nasilje uzimaju siromaštvo te konzumaciju alkohola i droga (Klasnić, 2012).

Jedno je istraživanje na studentima u Americi potvrdilo utjecaj gledanja sporta na televiziji na prihvaćanje mitova o silovanju kroz medijaciju seksizmom i seksualnom objektivacijom žena (Custers i McNallie, 2016). U tom je istraživanju utvrđeno da što studenti i studentice više gledaju sport na televiziji, to imaju jača i neprijateljska i benevolentna seksistička uvjerenja, ali i više objektiviraju žene, dok nije utvrđena statistički značajna izravna veza između gledanja sporta na televiziji i prihvaćanja mitova o silovanju. No utvrđena je puna medijacija benevolentnoga seksizma, hostilnoga seksizma i objektivacije žena na vezu između gledanja sporta na televiziji i prihvaćanja mitova o silovanju. Glavno ograničenje ove studije bilo je u tome što autori nisu rabili podatke longitudinalnoga, nego transversalnoga nacrta istraživanja.

Po mišljenju Forbesa, Adams-Curtis i White (2004), ključan razvoj u znanstvenom razumijevanju seksizma započinje

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 27 (2018), BR. 2,
STR. 221-242

KLASNIĆ, K.,
ŠTULHOFER, A.:
PRIHVATANJE MITOVA...

1972. godine s pojavom Skale stavova prema ženama autora Janet Spence i Roberta Helmreicha, čija je skraćena verzija iz 1978. godine uskoro postala najčešći instrument za mjerenje seksističkih stavova o ženama. No u desetljećima koja su uslijedila dogodile su se znatne promjene u društvenim ulogama, očekivanjima i povlasticama žena, a istraživanja su počela pokazivati smanjenje izmjerenoga stupnja seksizma, posebice među mladima (Forbes i sur., 2004). McHugh i Frieze (1997) za tu su činjenicu ponudile objašnjenje prema kojemu nije riječ isključivo o stvarnom padu razine seksističkih uvjerenja nego je moguće da su feministički uspjesi doveli do toga da je izražavanje seksističkih stavova postalo društveno neprihvatljivo, a sam se opseg i fokus seksizma s vremenom promijenio. Stoga je moguće da instrumenti koji mjere tradicionalne oblike seksizma, zbog svoje izravnosti u mjerenju i eksplicitno seksističkih čestica, danas više ne mogu valjano izmjeriti seksističke stavove.

Neoseksizam je termin koji su skovale Tougas, Brown, Beaton i Joly 1995. godine. Za razliku od tradicionalnoga seksizma, koji označuje patrijarhalni obrazac društvenih odnosa u kojima su rodne uloge raznorodno i strogo definirane, a mizogini stavovi uobičajeni (Galić, 2004), neoseksizam opisuje niz stavova koji proizlaze iz tenzije vlastitih stavova, a koji naoko podržavaju rodnu jednakost (koji mogu biti i socijalno uvjetovani) i vlastitih negativnih osjećaja prema ženama (Tougas i sur., 1995, str. 843). Analogno konceptu modernog rasizma, Tougas i suradnice definiraju neoseksizam kao "manifestaciju konflikta između egalitarnih vrijednosti i rezidualnih negativnih osjećaja prema ženama" (Tougas i sur., 1995, str. 843). Slično neoseksizmu, a i analogno konceptu modernog rasizma, Swim i suradnice (1995) razvijaju koncept modernog seksizma. Prema mišljenju Campbell i suradnica, njihov se koncept modernog seksizma odnosi na "nijekanje postojanja daljnje diskriminacije utemeljene na rodu i osjećaja da žene traže prevelika prava, što u konačnici rezultira nesklonošću i otporom prema ženskim zahtjevima" (Campbell, Schellenberg i Senn, 1997, str. 90). Swim i suradnice navode tri glavne odrednice, odnosno domene, zajedničke modernom rasizmu i modernom seksizmu:¹ 1) poricanje postojanja kontinuirane diskriminacije, 2) antagonizam prema njihovim zahtjevima te 3) zamjeranje zbog favoriziranja (Swim i sur., 1995, str. 200).

U ovom radu koristimo se mjerom neoseksizma iz dva ključna razloga, od kojih je prvi poglavito konceptualne prirode, a drugi metodološke.

S obzirom na to da je poznato kako je veza stereotipnih rodni uloga i prihvatanja mitova o silovanju jača kod starijih osoba (Burt, 1980), a u Hrvatskoj je kod starije populacije jače izražen tradicionalni seksizam (Galić, 2004, 2012), postoje,

¹ Te se domene u kontekstu američkoga društva iz sredine devedesetih godina 20. st. kod modernog rasizma odnose na Afroamerikance, a kod modernog seksizma na žene.

po mišljenju autora, opravdane sumnje u to jesu li stare mjere seksizma i dalje primjerene za istraživanje fenomena koji je u zadnjim desetljećima s kulturnim i društvenim promjenama promijenio svoje žarište i oblik (McHugh i Frieze, 1997).

Drugi je razlog primarno metodološkoga karaktera. Fiske i North (2014) u svojoj su analizi mjera stereotipa i predrasuda zaključile da su suvremene mjere seksizma (što uključuje i neoseksizam i moderni seksizam) manje izravne od starijih mjera. Naime, čestice koje čine takve skale procijenjene su kao najmanje očito seksističke te nije utvrđena njihova korelacija s mjerama društvene poželjnosti. Nadalje, takve su mjere kroskulturalno primjenjive i imaju dobra metrijska svojstva, posebice s obzirom na prediktivnu valjanost stavova o rodnim ulogama. Campbell i suradnice (1997) na uzorku kanadskih studenata usporedile su rezultate na Skali modernoga seksizma (Swim i sur., 1995) i Skali neoseksizma (Tougas i sur., 1995) te zaključile da Skala neoseksizma ima bolju internu konzistentnost, pokazuje veću diskriminativnost prema spolu te je superiornija u predikciji suvremenih rodnih predrasuda.

CILJ I HIPOTEZE STUDIJE

Iz predstavljenih empirijskih spoznaja i teorijskih koncepata proizlaze sljedeće hipoteze:

- H1: Učestalost uporabe medija (gledanja filmova i serija na televiziji i internetu; vrijeme provedeno na društvenim mrežama i gledanje videospotova) pozitivno je povezana s neoseksizmom te prihvatanjem mitova o silovanju.
- H2: Učestalost uporabe pornografije pozitivno je povezana s neoseksizmom te prihvatanjem mitova o silovanju.
- H3: Neoseksizam posreduje (medijacijska uloga) povezanost između uporabe popularnih medija i pornografije, s jedne, te prihvaćanja mitova o silovanju, s druge strane.

S obzirom na utvrđeni manjak sličnih istraživanja, u o- vome radu ispitujemo longitudinalnu povezanost između upo- trebe seksualiziranih medija, uključujući i pornografiju, i pri- hvaćanja mitova o silovanju među adolescentima – uzimajući pri tome u obzir medijacijski efekt neoseksizma. Naša je studija po svojim hipotezama najbliža istraživanju Custer i McNallie (2016), no u ovoj studiji naglasak je na konzumaciji četiriju tipova seksualiziranih medija: pornografije, društvenih mreža, glazbenih videospotova te filmova i serija na televiziji i interne- tu. Dodatna je razlika i u tome što umjesto koncepta tradicio- nalnoga seksizma u ovoj studiji rabimo koncept neoseksizma, smatrajući ga primjerenijim za ciljnu populaciju. U tom smislu glavni je cilj ovoga rada provjeriti je li učestalost uporabe sek- sualiziranih medija izravno i/ili neizravno (neoseksističkim stavovima) povezana s prihvaćanjem mitova o silovanju.

METODA

Uzorak

U radu rabimo podatke prikupljene u longitudinalnom istraživanju povezanosti između uporabe seksualiziranih medija i problematičnih ishoda u adolescenciji (PROBIOPS). Studija je pokrenuta u travnju 2015. godine, kada je 2241 srednjoškolac u Gradu Zagrebu i Zagrebačkoj županiji ispunio internetski upitnik. Nakon početnoga vala, anketiranje je ponovljeno nakon 6, 12, 18 i 24 mjeseca, pri čemu u ovome radu rabimo isključivo podatke iz početnoga (T0), drugoga (T1) te četvrtoga vala (T2). Kao u sličnom nizozemskom istraživanju (Kuyper, De Wit, Adam i Woertman, 2012), između prvoga i drugoga vala odaziv sudionika smanjio se za više od dvije trećine, nakon čega se stabilizirao.

Kako bismo provjerili postoji li sustavna pristranost u prediktorima upotrijebljenima u ovome radu izazvana (ne)spremnosti na kontinuiranu suradnju, proveli smo multivarijatnu binarnu logističku regresiju u kojoj je zavisna varijabla definirana kao: 0 = nisu sudjelovali u sva tri vala te 1 = sudjelovali u sva tri relevantna vala studije. Uz varijable u ovoj studiji, među nezavisne varijable uključeni su i spol, tip škole i akademski uspjeh. Analiza s indikatorima mjerenima u prvom valu studije (T0) pokazuje da su sudjelovanju u sva tri vala istraživanja djevojke bile sklonije od mladića (OR = 2,05; $p < 0,001$), potom adolescenti koji su manje gledali filmove i serije (OR = 0,91; $p = 0,048$), učenici koji su pohađali gimnazije od onih iz strukovnih (OR = 0,65; $p < 0,001$) ili drugih škola (OR = 0,53; $p < 0,001$) te učenici s višim prosjekom ocjena (OR = 1,60; $p < 0,001$).

Procedura

PROBIOPS studija kohortna je panel-studija koja se provodi na internetu. U travnju 2015. godine istraživački tim kontaktirao je 69 od 90 srednjih škola u Zagrebu i Zagrebačkoj županiji. Iz uzorka su ciljano (zbog financijskih razloga) izostavljene manje škole. Ravnatelji deset škola odbili su suradnju. Učenicima drugih razreda podijeljeno je više od sedam tisuća letaka s informacijama o istraživanju (za učenika/učenicu i njegove/njezine roditelje), jedinstvenim kodom sudionika te uputama za internetsku registraciju. Učenici su zamoljeni da, pošto su roditeljima predložili informacije iz letka, posjete projektne web-stranice te se registriraju svojom e-adresom ili Facebook računom. Ukupno se registriralo 2655 učenika ili nešto više od trećine broja podijeljenih letaka.

U svakom valu sudionici su prije pristupa upitniku zamoljeni da pročitaju kraći tekst s informacijama o istraživanju

i sudjelovanju te klikom potvrde svoj pristanak na sudjelovanje u istraživanju. Anketiranje je u prosjeku trajalo desetak minuta, osim u početnom valu (15-ak minuta). *Online* aplikacija omogućavala je ispunjavanje upitnika i na tzv. pametnim telefonima. Nakon svakoga vala stotinu slučajno izabranih sudionika nagrađeno je bonom trgovačkoga centra za vrijeme i trud uloženi u ispunjavanje upitnika.

Sve opisane postupke odobrilo je Etičko povjerenstvo Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, a dopis Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta omogućio je istraživačima ulazak u škole.

Indikatori

Slijedeći literaturu koja upućuje na opravdanost mjerenja univerzalno prepoznatljivih konkretnih ponašanja jednočestičnim indikatorima (Bergkvist i Rossiter, 2007; Diamantopoulos, Sarstedt, Fuchs, Wilczynski i Kaiser, 2012), uporaba medija mjerena je pitanjima o prosječnom broju sati provedenih u (1) "gledanju filmova i serija na TV ili internetu" te (2) "na društvenim mrežama (Facebook, Twitter, Instagram i sl.)". Ponuđena skala za odgovore kretala se u rasponu od 0 do 4 ili više sati. Mjerena je i učestalost (3) konzumacije videospotova (od 1 = nikada ili gotovo nikada do 4 = često) te (4) uporaba pornografije u posljednjih šest mjeseci (od 1 = ni jednom do 8 = više puta na dan). S obzirom na različite definicije i shvaćanja o tome što je pornografski sadržaj, u upitniku je ponuđena sljedeća operacionalna odrednica: *U ovom upitniku, riječ pornografija odnosi se na sve materijale koji otvoreno prikazuju seksualni odnos, odnosno seksualne aktivnosti. Materijali koji prikazuju gola tijela, ali ne i seksualni odnos (seksualne aktivnosti), ne ulaze u definiciju pornografije koju ovdje rabimo.* U analizama se služimo podacima o uporabi medija i seksualno eksplicitnih materijala prikupljenih u inicijalnom valu (T0).

Neoseksizam je mjereno četirima česticama ("U posljednje vrijeme mediji posvećuju previše prostora pravima žena", "Razlike u plaćama muškaraca i žena za isti posao su rezultat različitog radnog učinka, a ne diskriminacije po spolu" i slično), osmišljene i validirane u jednom ranijem domaćem radu (Čulig, Kufrin i Landripet, 2007). Konstrukt je mjereno u drugom valu studije (T1), a njegova je pouzdanost bila prihvatljiva u oba poduzorka (Cronbachov $\alpha_{djevojke} = 0,74$, $\alpha_{mladići} = 0,77$). U strukturalnom modelu, neoseksizam je predstavljen kao latentni konstrukt odmjeren s četiri čestice, koji posreduje odnos između uporabe medija i prihvaćanja mitova o silovanju.

Prihvaćanje mitova o silovanju, mjereno u četvrtom valu studije (T2), indicira šest čestica ("U većini slučajeva silovanja žrtva je bila lakog morala", "Muškarca koji je ženu prisilio na

seks moguće je razumjeti ako ga je ona navela da povjeruje da će otići u krevet s njim", "Stupanj u kojem se žena odupirala trebao bi biti temeljni faktor u procjeni je li bila riječ o silovanju ili ne" i slično) odabranih iz dva međunarodna instrumenta koja mjere prihvaćanje spolno atribuiranih mitova o seksualnom nasilju (Burt, 1980; Lottes, 2011). Pouzdanost kompozitne mjere bila je zadovoljavajuća (Cronbachov α djevojke = 0,85, α mladići = 0,82). Kako bi se povećala varijabilnost manifestnih indikatora latentnoga konstrukta (Little, 2013), čestice su slučajnim sparivanjem agregirane u tri parcele koje indiciraju mitove o silovanju kao latentni konstrukt.

Statistička analiza

S obzirom na malen broj nedostatnih podataka (< 1% po čestici), nedostatni su podaci imputirani na temelju strukturnoga (medijacijskog) modela, prikazanog na slici 1, uporabom FIML (*full maximum likelihood*) metode (Graham, 2012). Prije analize strukturnoga modela, spolna invarijantnost njegova mjernog dijela (latentni konstrukti neoseksizma te mitova o silovanju) testirana je multigrupnom analizom. Kako bi se utvrdila mogućnost usporedbe strukturnoga modela u oba spola, prvo je testirana konfiguralna, a potom metrijska i skalarna invarijantnost (Little, 2013; van de Schoot, Lugtig i Hox, 2012). S obzirom na veličinu uzorka, razlike u razinama invarijantnosti ispitivane su usporedbom indeksa komparativnoga pristajanja (Δ CFI), a ne standardnim testom razlike hi-kvadrata. Razlike manje od 0,01 upućuju na podjednaku razinu pristajanja.

Kao pokazatelje pristajanja modelom pretpostavljene strukture kovarijanci empirijskoj, koristili smo se značajnošću hi-kvadrata testa (neznačajni rezultat upućuje na zadovoljavajuće pristajanje), CFI (vrijednosti $\geq 0,95$ upućuju na dobro pristajanje) te RMSEA pokazateljem (korijen iz prosječne kvadrirane pogreške aproksimacije, čije vrijednosti < 0,05 indiciraju dobro pristajanje) (Hooper, Coughlan i Mullen, 2008; Schreiber, Nora, Stage, Barlow i King, 2006). Usporedba ugniježdjenih modela (modeli A i B) provedena je standardnim testom razlike hi-kvadrata i stupnjeva slobode, pri čemu neznačajna razlika vodi prihvaćanju, a značajna odbacivanju parsimoničnijega strukturalnog modela (Byrne, 2009; Little, 2013).

Imajući u vidu odstupanje od normalne distribucije u slučaju većine modeliranih (manifestnih i latentnih) indikatora, koeficijenti traga te korelacije među varijablama procijenjeni su *bootstrapping* procedurom na 2000 poduzoraka (Byrne, 2009). Ista je procedura primijenjena i za izračun 95% intervala pouzdanosti oko standardiziranih totalnih i indirektnih efekata (Shrout i Bolger, 2002).

REZULTATI

U tri vala longitudinalne studije (T0, T1 i T2) kojima se koristimo u ovome radu ukupno je sudjelovalo 462 učenika srednjih škola, koji su pri inicijalnom mjerenju u prosjeku imali 16,1 godinu ($SD = 0,41$). Djevojke čine više od dvije trećine uzorka (70,6 %). S obzirom na vrstu srednje škole, više od polovine sudionika istraživanja pohađalo je stručnu školu (55,1 %). Većina je sudionika živjela s oba roditelja (79,9 %). Fakultetski obrazovanu majku navelo je 44,7 %, a fakultetski obrazovanog oca 42,3 % adolescenata. Manje od petine anketiranih učenika (17,7 %) nije bilo religiozno. Nešto više adolescenata (19,0 %) navelo je kako u vjerskim obredima sudjeluje na tjednoj bazi ili češće, dok je relativna većina (31,0 %) to činila nekoliko puta na godinu.

Testovi razlika po spolu u prosjecima na temeljnim indikatorima pokazuju da su u posljednjih 6 mjeseci mladići konzumirali pornografiju češće od djevojaka ($p < 0,001$; Cohenov $d = 1,66$), dok su djevojke češće od mladića gledale videospotove ($p = 0,01$, Cohenov $d = 0,28$) te provodile više vremena na društvenim mrežama ($p < 0,001$; Cohenov $d = 0,15$). Prosječna učestalost gledanja filmova i serija nije se razlikovala s obzirom na spol ($p > 0,10$). Prema očekivanju, testiranje razlika prosjeka po spolu na kompozitnim varijablama pokazalo je kako su mladići u prosjeku skloniji neoseksističkim stavovima nego djevojke ($p < 0,001$; Cohenov $d = 0,73$). U prihvatanju mitova o silovanju nije bilo statistički značajne razlike s obzirom na spol ($p > 0,13$).

● **TABLICA 1**
Deskriptivni podaci o ključnim indikatorima, prema spolu

	Teorijski raspon varijacija X_{\min} - X_{\max}	Mladići Prosjek (sd)	Djevojke Prosjek (sd)	t (df)
1. Konzumacija pornografije u zadnjih 6 mjeseci	1 – 8	5,06 (2,247)	1,85 (1,573)	15,191** (193)
2. Učestalost gledanja filmova i serija na TV-u ili internetu	0 – 4	2,01 (1,244)	1,81 (1,155)	1,612 (460)
3. Učestalost upotrebe društvenih mreža (Facebook, Twitter, Instagram i sl.)	0 – 4	1,86 (1,289)	2,42 (1,237)	-4,403** (460)
4. Učestalost gledanja videospotova	1 – 4	2,99 (0,931)	3,24 (0,857)	-2,713* (460)
5. Neoseksizam	4 – 20	12,26 (3,899)	9,55 (3,511)	7,293** (458)
6. Prihvatanje mitova o silovanju	6 – 30	13,26 (5,019)	12,48 (5,235)	1,495 (460)

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$ (dvosmjerno testiranje)

Tablica 2 prikazuje korelacije svih varijabli upotrijebljenih u daljnjim analizama. Kod mladića je uočena statistički značajna pozitivna povezanost učestalosti upotrebe društvenih mreža s konzumacijom pornografije u posljednjih 6 mjeseci i učestalošću gledanja video spotova, kao i između sklonosti

● **TABLICA 2**
Tablica korelacija,
prema spolu (Pearso-
novi koeficijenti
korelacije)^a

neoseksizmu i učestalosti gledanja videospotova. Kod djevojaka je utvrđena statistički značajna pozitivna povezanost učestalosti gledanja filmova i serija s učestalošću upotrebe društvenih mreža i gledanjem videospotova, a jednako tako i između učestalosti upotrebe društvenih mreža i prihvaćanja mitova o silovanju. Konzumacija pornografije među djevojkama bila je negativno povezana s učestalošću gledanja videospotova te prihvaćanjem mitova o silovanju. Sve su navedene korelacije slabe, s iznimkom umjereno snažne povezanosti između sklonosti neoseksizmu i prihvaćanja mitova o silovanju među djevojkama.

	1.	2.	3.	4.	5.	6.
1. Konzumacija pornografije u zadnjih 6 mjeseci		0,108	0,218*	0,060	0,051	-0,103
2. Učestalost gledanja filmova i serija na TV-u ili internetu	-0,043		0,038	0,102	0,221*	0,070
3. Učestalost upotrebe društvenih mreža (Facebook, Twitter, Instagram i sl.)	0,101	0,196**		0,172*	0,059	-0,025
4. Učestalost gledanja videospotova	-0,126*	0,203**	0,019		0,065	0,012
5. Neoseksizam	-0,032	0,084	0,068	0,028		0,035
6. Prihvaćanje mitova o silovanju	-0,115*	0,081	0,112*	0,039	0,354**	

Bilješke: ^aznad dijagonale prikazane su korelacije za mladiće (N = 136), a ispod dijagonale za djevojke (N = 326); * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$ (dvosmjerno testiranje)

● **TABLICA 3**
Pokazatelji pristajanja
mjernog i strukturalnih
modela podacima

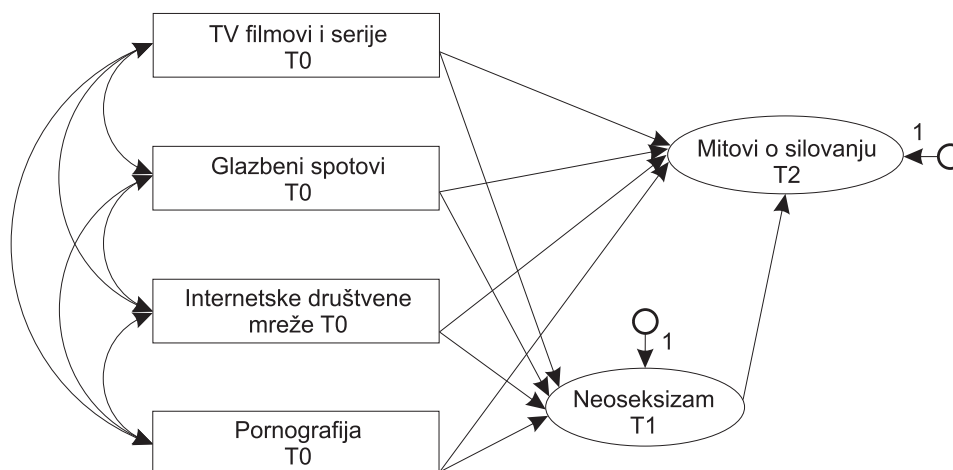
Testiranje spolne invarijantnosti strukturalnoga modela rezultiralo je konfiguralnom i metrijskom invarijatnošću – što je nužan uvjet (istovrsnost faktorske strukture) za usporedbu cjelovitoga modela po spolu (usp. Tablicu 3). Skalarna invarijantnost nije postignuta, čak ni djelomično (Byrne, Shavelson i Muthén, 1989), zbog spolno specifičnoga presjeka (*intercept*) latentnoga konstrukta neoseksizma. Izostanak skalarne invarijantnosti onemogućio je izravnu usporedbu veza između djevojaka i mladića.

	χ^2 (df)	$p >$	CFI	RMSEA (90 % CI)
Multigrupni mjerni model – konfiguralna invarijantnost	23,83 (26)	0,58	1,0	0,000 (0,000-0,033)
Multigrupni mjerni model – metrijska invarijantnost	41,47 (33)	0,14	0,992	0,024 (0,000-0,044)
Model A ^a	74,16 (69)	0,31	0,995	0,013 (0,000-0,031)
Model B ^b	76,81 (79)	0,54	1,0	0,000 (0,000-0,025)

Bilješke: ^ainicijalni medijacijski model, ^breducirani model

● SLIKA 1
Inicijalni medijacijski
model (Model A)
odnosa između
uporabe medija,
neoseksizma i mitova
o silovanju

Slika 1 prikazuje inicijalni strukturalni model (model A), koji sadrži četiri (potencijalna) medijacijska mehanizma – po jedan za svaki medij. Multigrupno testiranje rezultiralo je prihvatljivim pristajanjem modela podacima (neznačajan hi-kvadrat test, CFI = 0,995, RMSEA = 0,013). Analiza tragova, tj. jednosmjernih veza, među temeljnim konstruktima uputila je na niz statistički neznačajnih veza. Njihovim izostavljanjem oblikovan je reducirani model (model B), čija je usporedba s inicijalnim modelom upozorila na podjednako dobro pristajanje ($\chi^2 = 2,65/\Delta df = 10, p > 0,05$). Budući da je parsimoničniji model u tom slučaju superioran, model A odbacili smo u korist modela B.

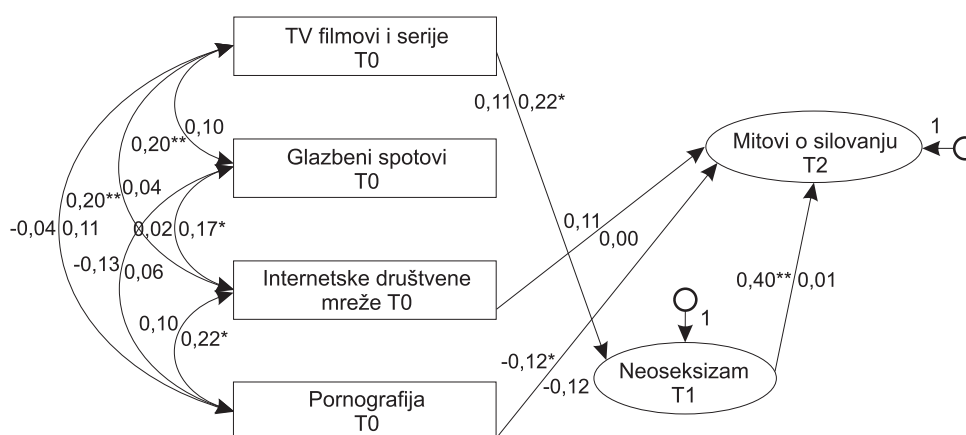

Kod djevojaka je uočena samo jedna statistički značajna izravna veza između uporabe medija i ishoda. Protivno očekivanju, uporaba pornografije bila je negativno korelirana s prihvaćanjem seksualnih mitova ($\beta = -0,12, p < 0,05$). Drugim riječima, kod djevojaka je češća uporaba seksualno eksplicitnih materijala bila povezana s manjim prihvaćanjem mitova o silovanju. Učestalost uporabe *online* društvenih mreža bila je pozitivno, ali statistički rubno značajno, povezana s ishodom ($\beta = 0,11, p < 0,06$). Neoseksizam je u ženskom poduzorku bio snažno povezan s ishodom ($\beta = 0,40, p < 0,01$), no nije potvrđena njegova medijacijska uloga.

Kao i kod adolescentica, i kod adolescenata je uočena negativna povezanost između pornografije i mitova o silovanju. Premda je veličina toga traga ($\beta = 0,12$) bila identična onom u ženskom poduzorku, zbog manje statističke snage (mladića je u uzorku bilo gotovo trostruko manje od djevojaka) povezanost je bila rubno značajna ($p < 0,06$). Jedina statistički značaj-

na povezanost u muškom poduzorku bila je ona između učestalosti konzumacije filmova i serija na televiziji ili internetu te prihvatanja neoseksizma ($\beta = 0,22, p < 0,05$). Neočekivano, veza između neoseksizma i mitova o silovanju bila je zanemarive veličine i statistički beznačajna.

Valja napomenuti kako je model B objasnio 11 % varijance ishoda među adolescentima te 10 % među adolescenticama. Proporcija protumačene varijance neoseksizma bila je zanemariva (2 %).

SLIKA 2
Konačni, reducirani,
model (Model B)
odnosa između
uporabe medija,
neoseksizma i mitova
o silovanju^a

Bilješke: ^astandardizirani koeficijenti traga u muškom poduzorku prikazani su desno, a oni u ženskom poduzorku lijevo od kosih crta; * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$

Pokazatelji pristajanja modela: $\chi^2_{(83)} = 91,03; p > 0,25; CFI = 0,99; RMSEA = 0,000$; standardizirani ukupni efekt (TV \rightarrow mitovi) β djevojke = -0,01-0,10, $p < 0,09$; β mladići = -0,05-0,016, $p < 0,93$

RASPRAVA

Krenuvši od pretpostavki da je silovanje žena od muškaraca jedan od krajnjih oblika iskaza moći te da se kultura silovanja osnažuje promoviranjem mitova o silovanju, feministice izvode hipotezu da kultura silovanja u kojoj živimo podržava seksističke stavove i seksualnu objektivaciju žena kroz razne seksualizirane medije, poput televizije, filmova, reklama, "ženskih časopisa" i sl. (Burt, 1980, str. 219). U skladu s navedenim, ova je studija imala za cilj ispitati hipotezu o medijaciji neoseksističkih stavova na odnos između konzumacije pornografije i drugih seksualiziranih medija (videospotova, društvenih mreža te filmova i serija na televiziji i internetu) s prihvatanjem mitova o silovanju, i to na uzorku adolescenata Grada Zagreba.

Rezultati su upozorili na postojanje izravne veze između prihvaćanja mitova o silovanju kod djevojaka i njihove uporabe pornografije u zadnjih 6 mjeseci (slaba i negativna povezanost) te učestalosti upotrebe internetskih društvenih mreža (rubna, pozitivna povezanost). Kod mladića nije utvrđena ni jedna izravna veza između konzumacije pornografije i ostalih seksualiziranih medija s prihvaćanjem mitova o silovanju. Nepostojanje povezanosti između konzumacije pornografije i drugih seksualiziranih medija te prihvaćanja mitova o silovanju među mladićima podrazumijeva odbacivanje pretpostavke o medijaciji prihvaćanjem neoseksizma. Testiranje u ženskom poduzorku rezultiralo je beznačajnim totalnim efektom, odnosno odbacivanjem hipoteze o medijaciji.

Nalaz o povezanosti konzumacije filmova i serija na televiziji i internetu te prihvaćanja neoseksizma među mladićima poklapa se s literaturom o erotizaciji i seksualnoj objektivaciji žena kao temeljnom mehanizmu seksualizacije medijskih sadržaja (Berberick, 2010; Collins, 2011; Peter i Valkenburg, 2007), odnosno povezanosti između seksualne objektivacije i seksizma (Calogero, Rachel i Jost, 2011).

Naši rezultati vode odbacivanju hipoteze o negativnom utjecaju konzumacije pornografije na prihvaćanje mitova o silovanju, bilo izravno ili neizravno (posredovanjem neoseksizma). Protivno očekivanju, u oba smo spola uočili negativnu povezanost između uporabe pornografije i ishoda. Drugim riječima, veća uporaba pornografije nije bila povezana s većim, nego s manjim prihvaćanjem mitova o silovanju. Razlog najvjerojatnije treba tražiti u liberalnosti i seksualnoj permisivnosti osoba koje rabe seksualno eksplicitne materijale (Štulhofer i sur., 2003). Imajući u vidu da su neke studije upozorile na vezu između konzumacije pornografije i stavova koji podupiru nasilje nad ženama (Hald i sur., 2010), razlog za različit rezultat u našoj studiji može biti posljedica različite dobi sudionika istraživanja, kulturnih specifičnosti, ali i generacijskih promjena (normalizacija uporabe pornografije).

Umjereno snažna povezanost između neoseksističkih stavova djevojaka s njihovim prihvaćanjem mitova o silovanju u skladu je s prijašnjim studijama koje potvrđuju da su negativni stereotipni stavovi prema ženama povezani s višim prihvaćanjem mitova o silovanju (Chapleau, Oswald i Russell, 2007; Iconis, 2008). Tu vezu feministice opisuju kao posljedicu neravnopravne raspodjele moći između muškaraca i žena u patrijarhalnim društvima, socijalno-psihološko objašnjenje vezano je uz internalizirani seksizam zbog kojeg žene izražavaju negativna ponašanja i stavove prema sebi samima i prema drugim ženama (Bearman, Korobov i Thorne, 2009), dok primjerice neki autori govore o postojanju netolerantnoga susta-

va uvjerenja koji pogoduje prihvaćanju mitova o silovanju i koji treba istražiti u cjelini, a ne samo njegove pojedinačne dijelove (Aosved i Long, 2006).

Neočekivano, veza između neoseksizma i prihvaćanja mitova o silovanju izostala je među mladićima. Iako su mnoge studije koje su istraživale odnos između seksizma i prihvaćanja mitova o silovanju pokazale kako su negativni stereotipni stavovi prema ženama povezani s relativiziranjem i trivijaliziranjem seksualnoga nasilja nad ženama (Iconis, 2008), ni jedna od njih – koliko je autorima ove studije poznato – nije rabila konstrukt neoseksizma na uzorku adolescenata. Izravne veze neoseksizma i mitova o silovanju još su uvijek prilično neistražene. Autorima su poznate samo dvije studije, obje na uzorku američkih studenata i studentica, u kojima su ova dva konstrukta dovedena u odnos (Aosved i Long, 2006; Forbes i sur., 2004). U obje je utvrđena direktna pozitivna (umjerena do jaka) povezanost neoseksističkih stavova s prihvaćanjem mitova o silovanju. Nažalost, statističke analize nisu rađene odvojeno s obzirom na spol.

U tom smislu postoji mogućnost da je izostanak pretpostavljene veze između (neo)seksizma i prihvaćanja mitova o silovanju među mladićima posljedica uporabe različite mjere, odnosno konceptualne razlike između tradicionalnoga seksizma i neoseksizma. Kako navodi Rodgers (2005), skala neoseksizma mjeri stavove prema feminističkim promjenama u društvu, a ne direktno stavove prema ženama. Premda se navedeno metodološko tumačenje ne može odbaciti bez empirijskoga testiranja, činjenica da je neoseksizam bio značajno povezan s ishodom kod djevojaka ne ide mu u prilog. Također, neke studije pokazuju da mjere suvremenoga seksizma (neoseksizma i modernoga seksizma) umjereno do jako koreliraju s mjerama tradicionalnoga i staromodnoga seksizma (Forbes i sur., 2004). Valja imati na umu i to da uporaba indikatora neoseksizma, u odnosu na indikatore seksizma, zaobilazi rizik uporabe previše izravnih (očitih) mjera, čija sukobljenost s društveno poželjnim odgovorima nerijetko rezultira neistinitim iskazima.

Ograničenja studije

Sistematske razlike između adolescenata koji su sudjelovali u tri vala istraživanja na kojima se temelji ovaj rad te onih koji to nisu navode na oprez u tumačenju nalaza – poglavito zbog većeg osipanja muških sudionika, učenika slabijih ocjena te onih koji pohađaju strukovne škole. Ipak, važno je podsjetiti kako opisane razlike u (dis)kontinuiranom sudjelovanju u istraživanju nisu imale značajan utjecaj na mjerenje tri od četiri indikatora uporabe seksualiziranih medijskih sadržaja.

Temeljno ograničenje naših analiza svakako je činjenica da nismo rabili pravi longitudinalni nacrt. Razlog tomu jest činjenica da su neki od ključnih konstrukata odmjereni isključivo u jednom valu, što znači da u strukturnom modelu nije bilo moguće kontrolirati njihove ranije razine. No važno je uočiti kako navedeno ograničenje provedene analize ne čini pristranima u smjeru odbacivanja direktnih alternativnih hipoteza, baš naprotiv. Da smo, primjerice, u model mogli uključiti i raniju razinu zavisne varijable (prihvaćanje mitova o silovanju), njezina varijanca nužno bi se smanjila (zbog prinosa ranije razine ishoda) i time izravno reducirala veličinu povezanosti zavisne varijable s nezavisnim varijablama te medijatorom. Jednostavnije rečeno, izostanak statističke značajnosti pretpostavljenih veza ne može se pripisati nedostacima analitičkoga nacrtu. Za razliku od toga, potencijalni utjecaj ograničene statističke snage na nalaze dobivene u muškom poduzorku ne može se isključiti.

ZAKLJUČAK

Testirana hipoteza o medijaciji neoseksističkih stavova među adolescentima na odnos između njihove uporabe pornografije i drugih seksualiziranih medija s prihvaćanjem mitova o silovanju nije potvrđena u ovoj studiji. Rezultati upućuju na postojanje longitudinalne pozitivne povezanosti između neoseksizma i prihvaćanja mitova o silovanju među djevojkama, no ne i među mladićima. Uporaba pornografije i ostalih seksualiziranih medija u cjelini nije se pokazala povezanom s time koliko adolescenti prihvaćaju mitove o silovanju i kako vide današnji položaj žena u društvu, s iznimkom veće učestalosti gledanja filmova i serija na televiziji i internetu koja među mladićima dovodi do većega stupnja neoseksizma, dok među djevojkama češća uporaba pornografije dovodi do manjega prihvaćanja mitova o silovanju žena. Ovi nalazi upućuju na važnost daljnega proučavanja i identificiranja potencijalnih faktora koji dovode do prihvaćanja mitova o silovanju među mladima – i na teorijskoj i na empirijskoj razini.

Imajući na umu određenu perzistenciju seksističkih stavova te površnih i često pogrešnih uvjerenja o seksualnom nasilju nad ženama i među mlađim generacijama, koje se u nekim područjima pokazuju "konzervativnijima od svojih europskih vršnjaka" (Ilišin i Radin, 2007, str. 28), edukacija mladih o vrstama, mogućim okolnostima i počiniteljima seksualnoga zlostavljanja žena ostaje vrlo važan zadatak. Osim odgojno-obrazovnih institucija, funkciju edukacije i osvještavanja trebali bi imati i popularni mediji, pri čemu su oni prisutni na internetu adolescentskoj populaciji najbliži i najdostupniji.

LITERATURA

- Adams, C. J. (2004). Pornography. U M. D. Smith (Ur.), *Encyclopedia of rape* (str. 151–152). Westport, CT and London: Greenwood Press.
- Aosved, A. C. i Long, P. J. (2006). Co-occurrence of rape myth acceptance, sexism, racism, homophobia, ageism, classism, and religious intolerance. *Sex Roles*, 55(7–8), 481–492. <https://doi.org/10.1007/s11199-006-9101-4>
- Baer, J. L., Kohut, T. i Fisher, W. A. (2015). Is pornography use associated with anti-woman sexual aggression? Re-examining the Confluence Model with third variable considerations. *Canadian Journal of Human Sexuality*, 24(2), 160–173. <https://doi.org/10.3138/cjhs.242-A6>
- Bearman, S., Korobov, N. i Thorne, A. (2009). The fabric of internalized sexism. *Journal of Integrated Social Sciences*, 1(1), 10–47.
- Berberick, S. N. (2010). The objectification of women in mass media: Female self-image in misogynist culture. *The New York Sociologist: The On-Line Journal of the New York State Sociological Association*, 5(1), 1–15.
- Bergkvist, L. i Rossiter, J. R. (2007). The predictive validity of multiple-item versus single-item measures of the same constructs. *Journal of Marketing Research*, 44(2), 175–184. <https://doi.org/10.1509/jmkr.44.2.175>
- Brown, J. D. i L'Engle, K. L. (2009). X-Rated: Sexual attitudes and behaviors associated with U.S. early adolescents' exposure to sexually explicit media. *Communication Research*, 36(1), 129–151. <https://doi.org/10.1177/0093650208326465>
- Brownmiller, S. (1993). *Against our will: Men, women and rape*. New York: Ballantine books.
- Burt, M. R. (1980). Cultural myths and supports for rape. *Journal of Personality and Social Psychology*, 38(2), 217–230. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.38.2.217>
- Byrne, B. M. (2009). *Structural equation modeling with AMOS*. New York: Routledge.
- Byrne, B. M., Shavelson, R. J. i Muthén, B. (1989). Testing for the equivalence of factor covariance and mean structures: The issue of partial measurement invariance. *Psychological Bulletin*, 105(3), 456–466. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.105.3.456>
- Calogero, R. M. i Jost, J. T. (2011). Self-subjugation among women: Exposure to sexist ideology, self-objectification, and the protective function of the need to avoid closure. *Journal of Personality and Social Psychology*, 100(2), 211–228. <https://doi.org/10.1037/a0021864>
- Campbell, B., Schellenberg, E. G. i Senn, C. Y. (1997). Evaluating measures of contemporary sexism. *Psychology of Women Quarterly*, 21(1), 89–102. <https://doi.org/10.1111/j.1471-6402.1997.tb00102.x>
- Chapleau, K. M., Oswald, D. L. i Russell, B. L. (2007). How ambivalent sexism toward women and men support rape myth acceptance. *Sex Roles*, 57(1–2), 131–136. <https://doi.org/10.1007/s11199-007-9196-2>
- Collins, R. L. (2011). Content analysis of gender roles in media: Where are we now and where should we go? *Sex Roles*, 64(3–4), 290–298. <https://doi.org/10.1007/s11199-010-9929-5>

Custers, K. i McNallie, J. (2016). The relationship between television sports exposure and rape myth acceptance: The mediating role of sexism and sexual objectification of women. *Violence Against Women*, 23(7), 813–829. <https://doi.org/10.1177/1077801216651340>

Čulig, B., Kufrin, K. i Landripet, I. (2007). *EU +/- – Odnos građana Hrvatske prema pridruživanju Republike Hrvatske Europskoj uniji*. Zagreb: FF press i B.A.B.E.

Deming, M. E., Covan, E. K., Swan, S. C. i Billings, D. L. (2013). Exploring rape myths, gendered norms, group processing, and the social context of rape among college women. *Violence Against Women*, 19(4), 465–485. <https://doi.org/10.1177/1077801213487044>

Diamantopoulos, A., Sarstedt, M., Fuchs, C., Wilczynski, P. i Kaiser, S. (2012). Guidelines for choosing between multi-item and single-item scales for construct measurement: A predictive validity perspective. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 40(3), 434–449. <https://doi.org/10.1007/s11747-011-0300-3>

Field, R. E. (2004). Rape culture. U M. D. Smith (Ur.), *Encyclopedia of rape* (str. 174–175). Westport, CT and London: Greenwood Press.

Fiske, S. T. i North, M. S. (2014). Measures of stereotyping and prejudice: Barometers of bias. U G. J. Boyle, D. H. Saklofske i G. Matthews (Ur.), *Measures of personality and social psychological constructs* (str. 684–718). Elsevier/Academic Press.

Forbes, G. B., Adams-Curtis, L. E. i White, K. B. (2004). First- and second-generation beliefs of sexism, rape myths and related beliefs, and hostility toward women: Their interrelationships and association with college students' experiences with dating aggression and sexual coercion. *Violence Against Women*, 10(3), 236–261. <https://doi.org/10.1177/1077801203256002>

Fredrickson, B. L. i Roberts, T.-A. (1997). Objectification theory: Toward understanding women's lived experiences and mental health risks. *Psychology of Women Quarterly*, 21(2), 173–206. <https://doi.org/10.1111/j.1471-6402.1997.tb00108.x>

Galić, B. (2004). Seksistički diskurs rodnog identiteta. *Socijalna ekologija*, 13(3–4), 305–324.

Galić, B. (2012). Promjena seksističkog diskursa u Hrvatskoj? Usporedba rezultata istraživanja 2004. i 2010. godine. *Socijalna ekologija*, 21(2), 155–178.

Gorman, J. (2004). Media. U M. D. Smith (Ur.), *Encyclopedia of rape* (str. 124–126). Westport, CT and London: Greenwood Press.

Graham, J. W. (2012). *Missing data: Analysis and design*. New York: Springer. <https://doi.org/10.1007/978-1-4614-4018-5>

Hald, G. M., Malamuth, N. M. i Yuen, C. (2010). Pornography and attitudes supporting violence against women: Revisiting the relationship in nonexperimental studies. *Aggressive Behavior*, 36(1), 14–20. <https://doi.org/10.1002/ab.20328>

Hooper, D., Coughlan, J. i Mullen, M. (2008). Structural equation modelling: Guidelines for determining model fit. *Electronic Journal of Business Research Methods*, 6(1), 53–60.

Iconis, R. (2008). Rape myth acceptance in college students: A literature review. *Issues in Education*, 1(2), 47–52.

Ilišin, V. i Radin, F. (2007). *Mladi: problem ili resurs*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu.

Klasnić, K. (2012). Tko vjeruje u mitove o nasilju nad ženama? Rezultati istraživanja na dva hrvatska sveučilišta. U D. Marinković i S. Šljukić (Ur.), *Promene u društvenoj strukturi i pokretljivosti* (str. 458–484). Novi Sad: Odsek za sociologiju, Filozofski fakultet u Novom Sadu.

Kuyper, L., De Wit, J., Adam, P. i Woertman, L. (2012). Doing more good than harm? The effects of participation in sex research on young people in the Netherlands. *Archives of Sexual Behavior*, 41(2), 497–506. <https://doi.org/10.1007/s10508-011-9780-y>

Laberge, Y. i Smith, M. D. (2004). Films, U.S. U M. D. Smith (Ur.), *Encyclopedia of rape* (str. 76–78). Westport, CT and London: Greenwood Press.

Little, T. D. (2013). *Longitudinal structural equation modeling*. New York: Guilford Press.

Lottes, I. L. (2011). Rape supportive attitude scale. U T. D. Fisher, C. M. Davis, W. L. Yarber i S. L. Davis (Ur.), *Handbook of sexuality-related measures* (str. 515–516). New York: Routledge.

Malamuth, N. M., Addison, T. i Koss, M. (2000). Pornography and sexual aggression: Are there reliable effects and can we understand them? *Annual Review of Sex Research*, 11(1), 26–91.

McHugh, M. C. i Frieze, I. H. (1997). The measurement of gender-role attitudes: A review and commentary. *Psychology of Women Quarterly*, 21(1), 1–16. <https://doi.org/10.1111/j.1471-6402.1997.tb00097.x>

Payne, D. L., Lonsway, K. A. i Fitzgerald, L. F. (1999). Rape myth acceptance: Exploration of its structure and its measurement using the Illinois Rape Myth Acceptance Scale. *Journal of Research in Personality*, 33(1), 27–68. <https://doi.org/10.1006/jrpe.1998.2238>

Peter, J. i Valkenburg, P. M. (2007). Adolescents' exposure to a sexualized media environment and their notions of women as sex objects. *Sex Roles*, 56(5–6), 381–395. <https://doi.org/10.1007/s11199-006-9176-y>

Peters, J. (2008). Measuring myths about domestic violence: Development and initial validation of the Domestic Violence Myth Acceptance Scale. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 16(1), 1–21. <https://doi.org/10.1080/10926770801917780>

Rasmusson, S. L. (2004). Celebrity rapists. U M. D. Smith (Ur.), *Encyclopedia of rape* (str. 36–39). Westport, CT and London: Greenwood Press.

Rodgers, L. (2005). *The relationship between sexism, feminism, and attitudes toward premarital sex*. Honors Scholar Theses. University of Connecticut.

Schreiber, J. B., Nora, A., Stage, F. K., Barlow, E. A. i King, J. (2006). Reporting structural equation modeling and confirmatory factor analysis results: A review. *The Journal of Educational Research*, 99(6), 323–337. <https://doi.org/10.3200/JOER.99.6.323-338>

Shim, J. W., Kwon, M. i Cheng, H.-I. (2016). Analysis of representation of sexuality on women's and men's pornographic websites. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 44(3), 53–62.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 27 (2018), BR. 2,
STR. 221-242

KLASNIĆ, K.,
ŠTULHOFER, A.:
PRIHVATANJE MITOVA...

Shrout, P. E. i Bolger, N. (2002). Mediation in experimental and non-experimental studies: New procedures and recommendations. *Psychological Methods*, 7(4), 422–445. <https://doi.org/10.1037/1082-989X.7.4.422>

Signorielli, N., McLeod, D. i Healy, E. (1994). Profile: Gender stereotypes in MTV commercials: The beat goes on. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 38(1), 91–101. <https://doi.org/10.1080/08838159409364248>

Swim, J. K., Aikin, K. J., Hall, W. S. i Hunter, B. A. (1995). Sexism and racism: Old-fashioned and modern prejudices. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68(2), 199–214. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.68.2.199>

Štulhofer, A., Matković, T., Mrakovčić, M., Elias, J., Little, D. i Elias, V. D. (2003). Rizici pornografije? Empirijsko testiranje uvriježenih predodžbi o konzumentima seksualno eksplicitnih sadržaja. *Revija za sociologiju*, 34(1–2), 75–96.

Tougas, F., Brown, R., Beaton, A. M. i Joly, S. (1995). Neosexism: Plus ça change, plus c'est pareil. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 21(8), 842–849. <https://doi.org/10.1177/0146167295218007>

van de Schoot, R., Lugtig, P. i Hox, J. (2012). A checklist for testing measurement invariance. *European Journal of Developmental Psychology*, 9(4), 486–492. <https://doi.org/10.1080/17405629.2012.686740>

Walby, S. (1990). *Theorizing patriarchy*. Oxford: Blackwell Publishers Ltd.

Wood, J. T. (1994). Gendered media: The influence of media on views of gender. U J. T. Wood, *Gendered Lives: Communication, Gender and Culture* (str. 231–244). Belmont, CA: Wadsworth Pub.

Rape Myths Acceptance among Adolescents – A Longitudinal Mediation Analysis

Ksenija KLASNIĆ, Aleksandar ŠTULHOFER
Faculty of Humanities and Social Sciences, Zagreb

This study explores whether neo-sexist attitudes mediate the association between sexualized media use (including pornography) and rape myths. In a 3-wave panel of Croatian high-school students (136 male and 326 female adolescents), the mediation hypothesis was not confirmed. Moreover, the association between neo-sexism and rape myths was confirmed only among female adolescents (the average acceptance of neo-sexism was higher in male than female participants). Contrary to what was expected, pornography use – which was unrelated to neo-sexism – was negatively associated with rape myths in both male and female adolescents, although the relationship was statistically significant only among the latter. Among male participants,

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 27 (2018), BR. 2,
STR. 221-242

KLASNIĆ, K.,
ŠTULHOFER, A.:
PRIHVAĆANJE MITOVA...

watching movies and sequels on television or the Internet was predictive for neo-sexist attitudes. This study's findings point to the need of studying the use of sexualized media among adolescents to identify factors associated with trivialization and/or misinterpretation of sexual violence and aggression. Considering that adolescents differ in their susceptibility to the influence of media, future studies should focus on possible moderation effects of family and peer socialization.

Keywords: adolescents, electronic media, pornography use, rape myths, neosexism

Međunarodna licenca / International License:
[Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0.](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)